

1993-ban hetekig vártam Dharamsalában, hogy végre megérkezzen. Aztán egyszer csak ott ült, egy tanítás közben a Tusita meditációs központban, valahol a hátam mögött és nevetett.

26 Kelényi Béla

A LITVÁN FARKAS

Kései búcsú Normantas

Pauliustól (1948–2017)

Végre elindultunk a régóta tervezett nyugat-tibeti útra. Vannak emlékeink. A tömött buszok. A gépfegyverek ropogása Srínágárban, és a buszjegyekért való egész napi alkudozás. A Lamajuru kolostor látomásszerű felbukkanása. A gyertyafényes éjszaka a leh-i katonai rendőrségen. A hótakaró a felhők alatt. Csoma szobája a sárban. A visszaút sötétben, a tibeti ének és a lovak csengettyűjének ritmusa. A nomád pásztorgyerekek szemének eszelős csillogása. Az utolsó szállás a hágó előtt, egy birkaakolban. A hágó fehér csendje, majd ahogy az út lassan kiszökdül. Ahogy megérkezünk és a vezetőnk, Mr. Tashi szétdobálja a csomagokat. Ő megszabadult tőlünk. Addig mi szabadok voltunk.

Egymásra bíztuk az életünket. Egymásnak köszönhattük az életünket. Az út elején, amikor kihúztam a leh-i börtönből. Az út közben, amikor a leszakadt útpadkán átugrottunk a szakadék fölött. A hágón, amikor észrevette, hogy szürkül az arcom és lóra ültetett. Az út végén összevesztünk. Később itthon, Kemenczky Juditnál kibékültünk.

Mindig ment valahova. Mindig készült valahová. Mindig jött valahonnan. Akárhol is volt, akármennyi ideig nem láttam, mindig tudtam, hogy van valahol egy társam. Nem barátom, nem testvérem, nem rokonom. Kevesebb vagy inkább több annál. Társam. Akinek nem tartozom. Akinek az életem köszönhetem.

Nem tudtam tőle elbúcsúzni. Az utolsó évben nem tudtam róla semmit. Nem jött, nem írt, nem telefonált. Nem kerestem. Nem voltam vele, amikor kórházba került. Nem voltam mellette, amikor meghalt.

Nem írtam róla soha. Csak egyetlen egyszer, azt hiszem egy vilniusi kiállításához, néhány sort, bevezetőnek. Ide másolom.

Eléggé le voltam akkor már gyengülve. Vagy csak elmagányosodva. Etetni kezdett, valószínűleg kiképzést tartott. Naphosszat gyalogoltunk, a felsővárosba és vissza, hogy erőre kapjak és megszokjam: elválaszthatatlan vagyok a bakan-csontól.

Mint egy lélegzetvétel, olyan ezeket a fényképeket nézni és újra elindulni, emlékezni a himáljai útra. Ahol mindenütt csak a kő és a mindent elborító ég. Ahol egyetlen, mindent átható hanggá olvad össze a szél zúgása, a nap sugárzása és a hegyekből alázuhanó vízcsobogás. A szerzetesek mormolása a hegyekbe zárult kolostorokban. A lapos tetejű házak a zöldellő árpaföldek szigeteiben. És a ráncos, kemény arcú, büszke és vidám emberek. Emberek, akik között élt Csoma – így látja őket Paulius Normantas. Itt nincs más, csak a kövek között kitaposott utak, a hosszú, kőből rakott imafalak és sztúpák az utak mentén. Nincsen más, csak az út, nincsenek mások, csak utak, ezen az úton nincs megérkezés.

Paulius Normantas, litván fotós a magyar néptörzsek nyomdokát követve jutott el a finnugor népekhez, majd Stein Aurél után végigjárta a Selyemutat. És Kőrösi Csoma Sándor útját Nyugat-Tibetben, egészen a zanglai kolostor megfeketedett falú cellájáig. Idáig jutott el Csoma a magyarok eredetének keresése közben, itt dolgozott az első tibeti-angol szótáron és nyelvtanon, hihetetlen körülmények között. Hogy honnan származunk? Egy évezred óta várunk arra, hogy otthon legyünk ott, ahol vagyunk.

Paulius Normantas fényképei egy ősi és lassan eltűnő, felmorzsolódó népet és kultúráját rögzítik. Sietnie kell. A katonák és a turisták hadai után minden pillanat az utolsó lehet. Talán alig van fájdalmasabb érzés, mint újra és újra követni egy kis és védtelen nép útját az otthontalanságban. És ki mást keresünk valójában, mint magunkat? Saját magunkat nem találjuk azon a helyen, ahol élünk.

Amikor a júliusi hófúvásban felvergódtünk a zanglai kolostorba, nem éreztem sem örömet, sem fáradtságot. Sokáig álltunk Pauliusszal a sárban, Csoma félig beomlott falú cellája előtt. Visszafelé közel voltak hozzánk a felhők. Valahol, feljebb a ködben, mély hangon robbantak szét a sziklák. A démonok hangja – mondta Paulius.

Elmúlik minden, ami létező – ezek a Buddha utolsó szavai. A múlandóság tüzeben eltűnik a kő, az ég és a napfény. Elenyészik a szélzúgás és vízcsobogás, szétporladnak az imafalak és az imák. Csak az út nem ég el ebben a tűzben. Az út az egyetlen hely, ahová megérkezünk.